

мовлення, які ми формуємо завдяки нашій експериментальній методиці, орієнтованій на комунікативний підхід.

Висновки. Вміння усного мовлення (комунікативні, ораторські) формуються впродовж усього життя людини, всього процесу навчання. Ми ж будемо формувати ці вміння у момент прояву необхідності цих умінь, найбільш значущих для дошкільного віку.

Література

1. Бровчак Л. С. Педагогічні умови формування організаторських здібностей майбутніх учителів /Л. С. Бровчак // Інноваційні технології в сучасній професійній освіті : науково-практична міжвузівська конференція молодих учених і студентів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 36 / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. – С. 182-189.
2. Бровчак Л. С. Складові організаторських здібностей майбутнього вчителя / Л. С. Бровчак// Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць. – Випуск 38/ Редкол.: В. І. Шахов та ін. – Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2012. – С.134-138.
3. Богуш А. Дошкільна лангводидактика / А. Богуш, Н. Гавриш. – Київ : Вид-во «Слово», 2012. – 720 с.
4. Богуш А. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах: Підручник. 2-ге видання / А. Богуш. – К.: Видавн. Дім «Слово», 2008. – 440 с.
5. Гавриш Н Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят: Навч.-метод. Посіб. / Наталя Гавриш. – К.: Вид. Л.Галіцина, 2006. – 119 с.

УДК 373.3.016:78

Л.Оберемок,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

L. Oberemok,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy
State Pedagogical University

ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ МУЗИЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХШКОЛЯРІВНАУРОКАХМУЗИКИ

PEDAGOGICAL MODEL OF DEVELOPMENT OF MUSICAL INTELLIGENCE OF JUNIOR PUPILS AT MUSIC LESSONS

Анотація. У статті представлено модель розвитку музичного інтелекту в молодших школярів на уроках музики, виокремленні структурні компоненти музичного інтелекту, визначенні принципів диференційованого підходу.

Abstract. The article presents a model of the development of musical intelligence among junior pupils at music lessons, separating the structural components of musical intelligence, and determining the principles of a differentiated approach.

Ключові слова. Педагогічна модель, естетичне виховання, музичний інтелект, музика, принципи.

Key words. Pedagogical model, aesthetic education, musical intelligence, music, principles.

Постановка проблеми. В наш час велика кількість психолого-педагогічних досліджень присвячена проблемам розумового розвитку прийдешніх поколінь. Зміни, що відбуваються в сучасній цивілізації, визначають вимоги до людини майбутнього – це особа творча й інтелектуально розвинена. Суспільство потребує людей з високим рівнем розвитку інтелекту, схильних до нестандартних, творчих, інноваційних вирішень різного роду проблем. Вихованням такої особистості займається, перш за все, загальноосвітня школа, де реалізуються принципи особистісно-орієнтованого підходу до учнів. У Програмах початкової освіти особлива увага приділяється особистісному й інтелектуальному розвитку молодших школярів. При цьому важлива роль у системі освіти відводиться формуванню універсальних навчальних дій, суспільно-значущого ставлення до знань, розвитку пізнавальних і творчих здібностей та інтересів тих, хто вчиться.

Мистецтво, і музика зокрема, мають велике значення у формуванні музичного інтелекту дітей, оскільки розуміння змісту художнього твору виникає тільки на основі глибокого пізнання його форми. Завданнями формування духовного світу, психіки й інтелекту дитини в даний час обумовлене

підвищення вимог до навчання молодших школярів на уроках музики.

Сучасні методологічні підходи, спрямовані на розвиток інтелектуальної сфери дітей, пов'язані з індивідуалізованими та диференційованими підходами до учнів початкової школи на уроках мистецького циклу. При цьому важливими дослідницькими завданнями стають: розробка і впровадження нових ефективних технологій навчання; виявлення принципів і методів розвитку музичного інтелекту у дітей, при яких дитина може розвиватися, пізнавати світ у тих видах діяльності, які їй близькі і зрозумілі.

Мета. Педагогічна модель процесу розвитку інтелекту молодших школярів є базовою для здійснення навчального процесу в освітньому закладі. У нашому дослідженні модель навчально-виховного процесу є відкритою педагогічною системою з множиною зовнішніх і внутрішніх чинників, які, у свою чергу, є умовами процесу розвитку інтелекту. Оскільки процес моделювання полягає у виокремленні істотного в об'єкті, що вивчається, ми відбирали головні чинники, що впливають на процес розвитку інтелекту молодших школярів.

Педагогічна модель розвитку музичного інтелекту у молодших школярів на уроках музики містить мету даного напрямку розвитку особистості дитини, його завдання, принципи, методи, компоненти, їх критерії, показники розвитку, визначення рівнів, розробку і впровадження педагогічних умов, тобто розкриває змістову структуру досліджуваної проблеми.

Аналіз попередніх досліджень. У своєму дослідженні ми спираємося на роботи знаних вітчизняних педагогів: А. Макаренка, В. Сухомлинського, які відзначали, що в основу формування особистості учня мають бути покладені загальнолюдські цінності. Віковим особливостям молодших школярів присвячені праці Д. Богоявленського, В. Крутецького, А. Лейтеса та ін. Різні аспекти співвідношення інтелекту з іншими пізнавальними процесами розглядалися в працях вітчизняних учених (Б. Ананьєв, П. Гальперін, О. Никифорова, А. Запорожець). Великий внесок у проблему дослідження особливостей навчального процесу молодших школярів зробили В. Загвязинський, О. Кузьміна та інші вчені.

Велике значення для нашого дослідження мають наукові праці з музичної педагогіки і психології О. Антрошук, Л. Баренбойма, Н. Ветлугіної, Т. Земняк, Д. Кирнарської та інших авторів, які вивчали проблеми формування і розвитку музичних здібностей дітей. Педагогічний потенціал уроків музики розглядається в працях Е. Абдулліна, Л. Алексеєнко, Н. Гродзенської, В. Хрипченко, Л. Школяр та ін. У дослідженнях цих учених представлені положення, в яких акцент робиться на комплексний підхід до вивчення процесу музичного розвитку дітей, на диференційоване врахування вікових та індивідуальних особливостей школярів, формування у них інтересу художньої спрямованості.

Виклад основного матеріалу. Розглянуті психолого-педагогічні аспекти розвитку інтелекту молодших школярів на заняттях музикою дозволяють розробити педагогічну модель реалізації диференційованого підходу до учнів початкової школи на уроках мистецького циклу.

Модель є аналогом (схемою, структурою) конкретного моменту природної або соціальної реальності. Вона слугує для зберігання і розширення знань про досліджуваний процес, його властивості і структуру, для перетворення і управління ним.

Розробка основних напрямів організації навчального процесу, що сприяють розвитку музичного інтелекту дітей молодшого шкільного віку, – перший етап реалізації моделі. На цьому етапі важливим є визначення основних компонентів даного процесу і причинно-наслідкових зв'язків між ними.

Побудова і обґрунтування моделі в контексті проблеми розвитку музичного інтелекту молодших школярів на уроках музики є другим *етапом* розробки. В процесі визначення педагогічних умов розвитку музичного інтелекту у молодших школярів враховувалися, по-перше, – активність і змістовність процесу музичного розвитку особистості, по-друге, – стимулювання, створення певної обстановки, по-третє, – надання допомоги молодшим школярам у навчальному процесі.

Третій етап – розробка педагогічних умов, що сприяють розвитку музичного інтелекту молодших школярів. Цей етап конкретизує і структурує цілі і завдання процесу розвитку. Орієнтуючись на якісно-інтегративні критерії музичного розвитку школярів у процесі навчання на уроках музики, основною метою є розвиток творчої і креативної особистості. Методичною вимогою до розробки педагогічних умов є правильне уявлення про спеціальні положення, при організації яких здійснюється спланований нами процес розвитку музичного інтелекту молодших школярів [2].

Дослідники О. Вербицький, Н. Ветлугіна, В. Давидов, В. Сластьонін підкреслюють значущість визначення педагогічних умов, які в конкретному процесі при впровадженні певних принципів і методів навчання сприятимуть якості процесу навчання, підвищенню рівня музичного розвитку школярів. Під педагогічними умовами розуміється комплекс об'єктивного змісту навчання, принципів і методів, організаційних форм і різних можливостей їх реалізації, спрямований на

успішне досягнення поставленої мети.

У виявленні педагогічних умов розвитку музичного інтелекту молодших школярів на уроках музики ми ґрунтувалися на результатах досліджень зарубіжної і вітчизняної педагогіки і психології у контексті розвитку інтелекту.

До педагогічних умов, що забезпечують результативність роботи зі здійснення процесу розвитку музичного інтелекту у молодших школярів на уроках музики, віднесемо:

- взаємодія педагога і учня на уроці музики на високому інтелектуальному рівні, що забезпечує розвиток музичності дитини молодшого шкільного віку;
- створення інтелектуально-розвивального простору, спрямованого на випереджальний розвиток дітей;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів;
- впровадження завдань, спрямованих на саморозвиток, самореалізацію і самовдосконалення учнів у значущій музично-інтелектуальній діяльності;
- формування стійкої мотивації учнів до участі в організації власної інтелектуальної діяльності на уроках музики.

Розвиток сучасної педагогічної науки і нескінченне різноманіття музики визначають необхідність безперервного педагогічного пошуку, методичної творчості, реалізації нових принципів і методів стимулювання мислення дітей молодшого шкільного віку на уроках музики.

У музичній освіті, особливо в початкових класах, головними для музичного розвитку дітей молодшого шкільного віку є принципи, представлені в концепції Д. Кабалевського:

- формування інтересу в учнів до уроків музики, в їх основі – розвиток емоційного сприйняття музики дітьми, прояви особистісного ставлення до музичного мистецтва, залучення школярів до процесу інструментального музикування і реалізації їх творчого самовираження від зустрічі з музикою;
- спрямованість уроків музики на духовно-етичний розвиток особистості учня, в результаті якого зміст музичної освіти націлений на їх естетичний розвиток, на формування музичної культури молодших школярів;
- зв'язок музики і життя в процесі музичного навчання, що реалізується у вивченні змісту навчальних тем, у відборі музичного матеріалу і методах його викладання;
- введення учнів у світ великого музичного мистецтва: класичного, народного, сучасного, такого, що охоплює різноманіття його форм, жанрів і стилів;
- тематична побудова програми, що сприяє цілеспрямованому і послідовному розкриттю жанрових, стильових особливостей музики, її взаємозв'язкам з іншими видами мистецтва і життям;
- визначення схожості і відмінності при вивченні програмного музичного матеріалу і його реалізація в різних видах музичної діяльності;
- формування музичної грамотності, що передбачає оволодіння не тільки елементарною нотною грамотою, але і всією музичною культурою;
- сприйняття музики як основи виконання різних видів музичної діяльності;
- спрямованість уроків музики на розвиток творчого потенціалу дитини, який необхідно реалізовувати в композиторській, виконавській і слухацькій діяльності» [1].

У концепції музичного виховання дітей Л. Школяр визначено такі принципи, важливі для нашого дослідження:

- виховуюче навчання;
- зв'язок музичних занять з життям;
- єдність емоційного і свідомого в музичній освіті дітей;
- єдність художнього і технічного в музичній освіті» [5, с. 11].

Вищеперераховані принципи мають значення для здійснення процесу розвитку музичного інтелекту в дітей молодшого шкільного віку на заняттях музикою. Тобто процес слухання музичного твору учнями передбачає отримання ними естетичної насолоди і набуття історико-теоретичних знань: розпізнавання стилів, форм, жанрів, виконання музично-пластичних рухів як прояв емоційного відгуку на сприйняття музики, одночасне розуміння особливостей мови музики (засобів музичної виразності). Для вокального виконання музичного твору значущими є виразність виконання і володіння необхідними вокально-хоровими навичками і вміннями.

Е. Абдулліним розроблені дидактичні принципи, ефективність і багаторічна апробація яких обумовила їх використання у нашому дослідженні. Це принцип сприйняття музичної освіти як

розвивального процесу; принцип опертя на потенціал наочності в навчанні, принцип підтримки пізнавальних інтересів і залучення молодших школярів до занять музикою. Крім того, важливим є принцип оптимізації процесу навчання, що характеризує роботу педагога на уроці музики і спрямований на виявлення особливостей розвитку музичних здібностей кожного учня; принцип міцності і дієвості результатів музичної освіти (визначається за такими показниками, як ступінь емоційного ставлення, інтересу і любові до музичного мистецтва, міра засвоєння знань в естетичній оцінці, рівень сформованості виконавських умінь і навичок [4, с. 63].

Спираючись на досвід вітчизняних учених щодо навчання молодших школярів на музичних заняттях у школі і результати емпіричного дослідження, нами розроблені такі принципи розвитку музичного інтелекту учнів початкової школи:

- принцип пізнавальної спрямованості видів музичної діяльності;
- принцип креативності музичного навчання дітей;
- принцип диференційованого підходу до розвитку музичного інтелекту в молодших школярів на уроках музики.

Розглянемо перший принцип – *пізнавальної спрямованості видів музичної діяльності* – націлений на стимулювання пізнавальної активності, зацікавленої участі у всіх видах музичної діяльності, що пропонуються педагогом на уроках музики і цілеспрямовано сприяють сприйняттю і переробці музичної інформації, формування навичок глибокого осягання музичного твору.

Застосування в практичній діяльності розглянутого вище принципу визначається специфічністю процесу розвитку музичного інтелекту на уроках музики. У контексті впровадження пропонованого нами принципу навчальний процес характеризується науково-теоретичною спрямованістю, систематичністю і послідовністю в розвитку інтелекту.

Для того, щоб процес навчання сприяв розвитку інтелекту, необхідно навчити молодших школярів активному застосуванню набутих ними знань у практико-орієнтованій музично-творчій діяльності. У практиці навчального процесу були використані різні форми занять. Сприйняттю музичних творів на уроці музики передувала проведена нами підготовча робота: ознайомлення з життєдіяльністю і творчістю композитора, глибокий аналіз музичного твору, що прослуховувався, обговорення індивідуального розуміння даного твору. Одночасне застосування різних форм і методів навчання сприяє взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Другий принцип – *креативності музичного навчання дітей* – передбачає, що на уроці повинна бути створена атмосфера, що має творчу спрямованість, властиву всьому процесу навчання.

Принцип креативності розвитку музичного інтелекту в дітей молодшого шкільного віку на заняттях музикою в початковій школі полягає в тому, що процес навчання має бути змістовним, захоплюючим, таким, що враховує творчий потенціал особистості. Реалізація основних методичних складових цього принципу забезпечується формуванням у дітей на заняттях музикою ініціативності, творчості, самостійності, пізнання; умінням аналізувати музичний матеріал, визначати головне, порівнювати, зіставляти, трансформувати, виражати, формулювати.

Третій принцип – *диференційованого підходу до розвитку музичного інтелекту молодших школярів на уроках музики* – сприяє вирішенню головного протиріччя загальноосвітньої школи, пов'язаного з груповою формою навчання дітей та індивідуальним підходом до засвоєння ними музичних знань, умінь, навичок. У навчальному процесі, спрямованому на розвиток музичного інтелекту, важливим завданням учителя музики є організація психолого-педагогічних умов, що сприяють стимулюванню освітньої діяльності учнів у контексті їх самоосвіти, саморозвитку, самовираження у процесі формування необхідних знань, умінь і навичок. У принципі, що розглядається, акцентується увага на психологічній своєрідності особистості дитини, унікальності процесів, що пов'язують фізіологічні особливості, темперамент, специфіку інтересів і переваг учня з якістю його сприйняття, розпізнавання, трансформування музичного мистецтва у контексті з потребами і здібностями людини [3].

Застосування принципу диференційованого підходу в навчальному процесі на уроках музики сприяє розвитку здібностей і музичних інтересів молодших школярів, позитивній мотивації до занять музикою в школі. Розвиток і формування є взаємодоповнюючими процесами, що допомагають вирішенню поставлених завдань розвивального музичного навчання.

Висновки. Перераховані нами принципи в єдності є основоположними для успішного розвитку музичного інтелекту в молодших школярів. Варто звернути увагу на прагнення до здійснення об'єднання змістової і процесуальної сторін навчання, що сприяють реалізації сумісного застосування методичних принципів, їх взаємозв'язкам, взаємопроникненню і впливу один на одного. Таким чином, сукупність і взаємодоповнення визначених принципів музичної освіти сприяють цілісності підходу до побудови змісту і організації навчально-виховного процесу на уроках музики.

Література

1. Бровчак Л. С. Педагогічні умови формування організаторських здібностей майбутніх учителів /Л. С. Бровчак // Інноваційні технології в сучасній професійній освіті : науково-практична міжвузівська конференція молодих учених і студентів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 36 / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. – С. 182-189.
2. Бровчак Л. С. Складові організаторських здібностей майбутнього вчителя / Л. С. Бровчак// Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць. – Випуск 38/ Редкол.: В. І. Шахов та ін. – Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2012. – С.134-138.
3. Крутецький В. О. Загальна психологічна характеристика дітей молодшого шкільного віку [Електронний ресурс]. – URL: [http://www.etideti.Ru\(shkolnik\)](http://www.etideti.Ru(shkolnik)).
4. Лазаренко М. К. Музичний інтелект до і після народження / М. К. Лазаренко // Мистецтво в школі. – 2012. – № 2. – С. 6–12.
5. Музична освіта в школі / Л. В. Школяр, В. А. Школяр, О. Д. Критська [та ін.] / Під ред. Л. В. Школяр. – К.: «Академія», 2001. – 232 с.

УДК 373.3.015.31

О.Олійник,
здобувач ступеня вищої освіти магістр
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

O.Oliynyk,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР У ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

UKRAINIAN FOLKLORE MUSIC AS A MEANS OF JUNIOR PUPILS AESTHETIC UPBRINGING

Анотація. У статті обґрунтовуються шляхи формування у дітей та юнацтва національної свідомості, патріотичних почуттів, любові та поваги до народної культурної спадщини українського народу; розглядаються різновиди українського музичного, літературного фольклору і способи його освоєння молодшими школярами в процесі навчання.

Abstract. The article substantiates the ways of forming national consciousness, patriotic feelings, love and respect for the national cultural heritage of the Ukrainian people. Varieties of Ukrainian musical and literary folklore and ways of its mastering by junior pupils in the educational process have been also considered.

Ключові слова: національна свідомість, патріотичні почуття, культурна народна спадщина, фольклорні жанри, засоби художньої виразності.

Key words: national consciousness, patriotic feelings, cultural folk heritage, folklore genres, means of artistic expression.

Постановка проблеми. Сучасна концепція естетичного та духовного виховання, опирається на зразки української народної педагогіки у вихованні любові та поваги до народних українських традицій рідної землі, історичної спадщини. Формуванню сприйняття основних компонентів духовного світу у дітей та молоді, національної самосвідомості, патріотичних почуттів, пов'язано з всебічним використанням кращих зразків української музичної творчості – фольклору нашого народу.

Відомо, що кожен народ, нація, етнічна група мають свої культурно-освітні традиції, на яких будується національна школа. Оволодіння національною рідною культурою молодим поколінням та основами культури інших народів стає запорукою повноцінного громадського життя. На практиці в процесі життя застосовуються методи музично-естетичного виховання як найефективніший засіб реалізації форм народного виховання.

В наш час одним із найважливіших завдань школи є національне відродження української творчої спадщини, постає завдання виховання гармонійної, духовно багатой та національно свідомої особистості.